

1. DUSZNY (491) ai

sg *m N* duszny (24). ◇ *G* duszného (28); -ého (10), -(e)go (18). ◇ *D* duszn(e)mu (7). ◇ *A* duszny (9), duszn(e)go (3). ◇ *I* dusznym (9). ◇ *L* dusznym (2). ◇ *V* duszny (5). ◇ *f N* duszná (27). ◇ *G* duszněj (17), duszné (1) *OpecŻyw*; ~ -ěj (1), -(e)j (16). ◇ *D* duszn(e)j (2). ◇ *A* duszną (23). ◇ *I* duszną (18). ◇ *L* duszn(e)j (7), dusznyj (1) *MurzHist*. ◇ *n N* duszné (25); -é (3), -(e) (22). ◇ *G* duszného (40); -ého (3), -(e)go (37). ◇ *D* duszn(e)mu (20). ◇ *A* duszné (52); -é (2), -(e) (50). ◇ *I* dusznym (32), duszn(e)m (1) *GórnRozm*. ◇ *L* dusznym (4). ◇ *pl N m pers* duszni (7). *subst* duszné (18); -é (1), -(e) (17). ◇ *G* dusznych (32). ◇ *D* dusznym (11). ◇ *A m pers* duszné (6); -é (1), -(e) (5). *subst* duszné (32) duszny (1) *KromRozm III*; ~ -é (3), -(e) (29). ◇ *I m* dusznymi (3) *WróbŻółt*, *SkarŻyw*, *LatHar*, duszn(e)mi (1) *ArtKanc. f* duszn(e)mi (2). *n* duszn(e)mi (7) *GórnDworz*, *RejPos* (4), *SkarŻyw*, *LatHar*, dusznymi *KrowObr* (2). ◇ *L* dusznych (12).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI (jeden z tych samych przykładów) – XVIII w.

Przymiotnik od „dusza”; animalis Cn (491) :

1. Odnoszący się do danego człowiekowi od Boga niematerialnego i nieśmiertelnego bytu warunkującego życie człowieka (409) : O flodki gościu duśny [Chryste] *OpecŻyw* 20v, 20, 45v; *RejKup* o4v; [diabeł] o koścyoł fie też łtára/ áby w yáką łzkodę á vtrátę duśną przyśedł. *GliczKsiąż* K8v; *LubPs* F3 marg; *RejWiz* 79v marg; *SarnUzn* D; cudność iest znak zwycięsthwá duśnego [...] bo przez takąw cudność [...] duśzá dáie znác/ iż opánováłá ciáło *GórnDworz* L17; Obraz duśny dobrze może być przyrownány wołku bo iáko wołk płynie od ognia/ táko grzełzni ludzie giną od obliczności Bożej. *HistRzym* 56v; *RejPos* 265v marg, 327v marg; ciáło rołkazaniu duśnemu zupełnie poddáne *KuczbKat* 95; *RejZwierc* B2; *RejPosWstaw* [21²] [2 r.]; *SkarŻyw* 14, 261; *NiemObr* 13; *PowodPr* 45; náture łádámowá máiac/ iego też grzech/ y to co z grzechu idzie/ gniew Boży y potępienie y łzpetność duśną y nędze ciełefne z śmiercią mamy *SkarKaz* 577a.

W połączeniach szeregowych (3): *SkarŻyw* 318; [dobrodziejstwa Boże] iáko mądrość/ náuká/ y infze dobrá duśne/ ciełefne/ y zwierzchowne. *LatHar* 558; RAcz Pánie BOże náłz [...] przyłtoynie ie [dobrodzieje nasze] dobrámi duśnemi/ ciełefnemi/ y świeckimi tu ná świecie opátrzywłzy *LatHar* 630.

W przeciwstawieniach (21): »duszy ... cielesny« (15): [Kościół Boży] dla práwego/ nyeomyłnego/ á wyecznego dobrá/ wycey duśnego/ niżli cyelełtnego [...] pod yeden porządek y łpráwę zgromádzon yełt *KromRozm III* A6v; *GroicPorz* o4; *KrowObr* 92, 97v, 148v, 149; *RejPos* 265v; Iest thedy trzeźwość/ iáko y piyáńłtwo/ iedná ciełefna/ druga duśna. *RejPosWstaw* [21²], [110³]; Podrołłá [Eufrozynę] náuczáli/ więcej duśnego rzemiołlá/ nifzli ciełefnych tych y widomych y łkázitelnych zabaw. *SkarŻyw* 13; Ciełefne ochędołtwo/ duśne plugáłtwo. *SkarŻyw* 142 marg, 91 [2 r.], 142; *WujNT* 387.

»duszy ... docześny (a. czesny)« (4): *SeklKat* N4v; *MurzNT* 33v; *WerGośc* 266; iáko [...] narod z Izááká y Iákobá/ [...] w błogofłáwieńłtwie duśnym przodkował: ták zásię národy dáleko więłtze Pogáńłkie [...] w docześnym łzczęściu y pánowaniu gorę trzymály. *PowodPr* 13.

»świecki ... duszny« (1): im fie więcej z máiętności świeckich obnázał: tym łobie więcej bogáctwá duśnego przymnázał *SkarŻyw* 235.

»zwierzchowny ... duszny« (1): Náuká kofcioła Páńfkie⁸⁰ nye miála być o tey zwierzchowney íprawiedliwości/ ále o dufzney. *LubPs* F2v marg.

W porównaniu (1): Íako dobry pokarm wízytki członki poíla: ták dobry vczynek wízytki dufzne wnętrznóści chłodzi. *SkarKaz* 351a.

Tytuł (2): Nie zániecháły fię też do końcá y Ráie dufzne/ álbo Hortulufy ítáre/ ále z wyborem: áby y ná tych tu modlitwách tobie nie íchodziło *LatHar* +7v, 221.

Wyrażenia: »błogosławieństwo duszne« [szyk 4 : 3] (7): popiol vtzárowány íefth [...] błogosławieńthwem dufznym/ y od grzechow otzyścienim? *KrowObr* 92, 82v [2 r.], 92v, 97; *KochWr* 23; *PowodPr* 13.

»bogactwa, skarby duszne« (1 : 1): raczey íobie íefzcze wíęcey poítow/ y nie ípánia y modlitw przydáła/ ták iż on Agápius bárzo fię zdumiewał/ widząc táką ochotę do zbieránia íkárbow dufznych. *SkarŻyw* 14, 235.

»czystość, świętość, jasność, ochędożność, ochędostwo duszne(-a)« [szyk 6 : 2] (3 : 2 : 1 : 1 : 1): [Jezu] bos ty ílodkóftz íerdeczná ij téz íwiątoftz dúfłná. *OpecŻyw* 20; *BiałKat* 61; wielkíey pilności nieprzykładamy/ íákoby íáfnóść dufzna plugáwym zakálem grzechowym zácímiona niebyła. *KuczbKat* 215, 320; *Láncufzki*/ perły/ złoto/ y pierścionki/ obracála ná ochędostwo dufzne/ á dáiąc to vbogim ná wieczne fię bogáftwo zdobywála. *SkarŻyw* 13; DVchu Święty [...] Tyś [...] Dárem Bożym miánowany: Żywá ítudniá y miłostíá/ Ogniem y dufzną íwiątością. *LatHar* 36, 453, 596.

»czyścić duszny« (1): tefz ífz czyścić dufzny íeft nie przę. *SkarJedn* 294.

»dobre, lepsze duszne« [szyk 2 : 1] (2 : 1): *ReszHoz* 138; Tedy ich Bog [...] z miłostí ku lepfzemu dufznemu ich/ doczeńnemi plagámi náwiedza. *PowodPr* 27; O Boże by to ták prędko ípráwić/ ná czym wízytko dobre náfze/ dufzne y doczeńne záwifło. *SkarKazSej* 671a.

»dobro duszne« (7): *WróbŻółt* T8v; *MurzNT Matth* 8/arg; *KromRozm III* A6v; Pociefzliwa obietnicá thym ktorzy lákná y prágná/ że ye Pan hoynye wízytkiego dobrá dufznego y ciełefnego náfyćić raczy. *LubPs* Y5v marg; dobrá wálfzego dufznego/ y ciełefnego pomnożenia prágniemy. *ReszPrz* 93; *LatHar* 558, 630.

»niebezpieczeństwo (a. niebezpieczności), porażka duszna(-e)« [szyk 14 : 1] (14 : 1): *KrowObr* 172; ízczęgo dufzne niebeśpieczeńftwo roście. *SkarJedn* 259; wiele ich o niebeśpieczeńftwo dufzne przychodziło *SkarŻyw* 273, 152, 153; obzárfstwo/ niezliczone hufce grzechow ku porážce dufzney przvwodzi. *WerGośc* 254; niechay mię vchowáią káždego grzechu/ y wízelkiego niebeśpieczeńftwá dufzne⁸⁰ y ciełefnego. *LatHar* 73, 33, 70, 87, 116, 472, 586, 634; *PowodPr* 45 marg.

»nieczystość, plugastwo, sprosność duszna(-e)« [szyk 6 : 5] (5 : 5 : 1): *BierRaj* 21v; Tu mámy náukę íako fię Pan brzydzi plugáftwem á nieczyftostíá dufzną *BibRadz I* 113v marg; nieczyftość/ íedná dufzna przez grzech/ druga przez ciało niezdrowe *BielKron* 36v, 36v; ten ogień nie widomy/ á íwięty/ íprofnóści dufzne/ y to co w nich íeft ímiertelnego wypála y gubi *GórnDworz* Mm5v; Plugáftwo íeft íedno dufzne/ drugie ciełefne. *RejPosWstaw* [110³], [110³]; *SkarŻyw* 91, 142 [2 r.]; *WujNT* 387.

»duszny nieprzyjaciel« [szyk 27 : 19] (46): *OpecŻyw* 9v, 150v; *WróbŻółt* K7, L6v, T8v, Z6v, nn7 (8); miáfto Boga/ dúfnego nieprzyjaciela wzywaią [...] gdi fię nanie [na dziatki] gniewaią/ mowiąc

wftań zły duchu/ piy diable *SeklKat* F2v; poczęli go duŝni nieprzyiaciele ftrałzić/ fumnienie gryśc/ ogień piekielny iefzcze na tem ŝwiecie palić. *MurzHist* D3v, C3, Ov, P3; *GliczKsiqz* P2v, P6; wierne flugi Boŝe mocą y gwałtem/ ná to ciągnie y przywodzi áby fnim weŝpołek Dijablá/ nieprzyaciela duŝnego/ chwalili/ y iemu flużyli *KrowObr* B4, 82v, 87v, 94, 103v, 106 (10); *OrzQuin* Iv; tu fie z Szátánem duŝnym nieprzyacielem/ potyka *CzechRozm* 56v; gdyfmy wŝyŝcy w grzechach/ w ŝmierci/ w potępieniu wiecznym byli/ pod mocą nieprzyaciela duŝnego/ [...] tedy Pan Iezus Syn Boŝy [...] ná ten ŝwiát nędzny przyŝć/ y człowiekiem ŝtác fie raczył *KarnNap* D4v, B4v, D3; corká Cefarzá Dyoklecyaná opętána od nieprzyaciela duŝnego zoŝtála: y wołał przez nię czárt *SkarŻyw* 553, 56, 92, 100, 301, 408; *ReszPrz* 92; *ArtKanc* K7; myślą fię zánioŝly/ nie daŝ gory ták łatwie duŝnemu nieprzyacielowi/ nád duŝą twoią. *LatHar* 580; proŝimy cię pokornie zá duŝą flugi twego [...] ábyŝ iey nie podał w ręce duŝnego nieprzyaciela *LatHar* 658, 3, 72, 417, 624.

»nieśmiertelność, trwałość, żywot duszny(-a)« [szyk 3 : 1] (2 : 1 : 1): cokolwiek nam z łáki Boŝey dano bywa/ ku żywotowi duŝnemu y ku náŝzemu zbáwieniu. *KuczbKat* 405; Ci co modlitwę zá vmárle pfuią [...] o fprawiedliwoŝci Boŝkies y karániu ná onym ŝwiecie/ y o duŝney trwałości/ muŝą nic nie trzymać. *SkarKaz* 384a; Zbáwiciel ŝam przeciw Sádduceufzom dowodzi cieiełnego zmartwychwftania po wieczności y nieśmiertelności duŝney. *SkarKaz* 384b, Oooo2v.

»duszna obrona« [szyk 15 : 1] (16): Sktoregoŝeŝ tho piłmá wytzytał/ áby Ogień/ [...] miał być Sług y Słuŝebnitzeł Boŝych obroną duŝną náprzećiwko Dyablóm *KrowObr* 87; A więc tho iefztze nie iefł wielkie zełromocenie Pána Iezu Kryftá [...] wołkowym fwiecom przypifować obronę duŝną y cieiełną/ od wŝelkies niebeŝpietnoŝci Szátánfkies? *KrowObr* 89v; Gromnice obroną duŝną y cieiełną [!] *KrowObr* 89v *marg*, 81, 81v, 87v [2 r.], 89v [2 r.], 92 [2 r.] (16).

»duszna pociecha« [szyk 1 : 1] (2): mi iuŝ iákoŝ ferce/ od plotek tákowych odpádło: ktore ŝadnego gruntu zbáwiennego y poćiechy duŝney w fobie nie máią *CzechRozm* 19v; *KarnNap* C3v.

»pocieszyciel duszny« (1): O pocieŝfycielu duŝny duchu fwięty *OpecŻyw* 147.

»potępienie duszne« (1): Státut iáłny w ftárym zakonie mamy vprzywileiowány/ gdzie nie tylo márnotrawce potępieniem duŝnym/ ále teŝ ŝmiercią doczeŝną rofkázował Pan Bog kárác. *WerGoŝc* 266.

»pożytek duszny« [szyk 4 : 1] (5): ftąd wielkie pociechy á poŝytki duŝne weźmiemy á odniefiemy. *RejPos* 93; A dla tego ŝwiątoŝcią iefł [chrzeŝt] iŝe ma znák zwiérzchni: przez kthóry człowiek przyimuie pożytek duŝny/ niewidoméy łáki Boŝey *BiałKat* 263v; *KarnNap* E3; *SkarJedn* 35; *ReszHoz* 132.

»przeŝtęp, ŝkody duszne(-y)« (1 : 1): Przykád o przeŝtępie duŝnym á o ránách duŝe rániących. *HistRzym* 54; pátrzę ná twárz niewiaft/ ale wtym fzkody ŝadnej duŝney nieczuię. bo z łáki Boŝey czyftem wzrokiem to czynię. *SkarŻyw* 292.

»duszna radość, rozkoŝ, ŝczęŝliwoŝć« [szyk 3 : 2] (2 : 2 : 1): roŝpráwy miał z nim o duŝney rádoŝci y nieśmiertelności *RejWiz* 176; Duŝna rofkóŝ *RejWiz* Cc5, A7v, 54; tá iáłnoŝć/ iefł nieiákie błýfkánie z wielkies ŝczęŝliwoŝci duŝney przychodzącey ná ciało/ ták iŝ oná iefł nieiákie vdŝielenie błogoŝłáwieńftwá onego/ ktorego duŝą vżywa *KuczbKat* 95.

»rzeczy, potrzeby, sprawy duszne« [szyk 10 : 4] (8 : 5 : 1): Thy trzi pyrwsze modlitwi fą prośby odużne rzeczy *SeklKat* S3, G4v, N4v, Sv, T2; *DiarDop* 99; aby ludzie od kłopotow prawnych łobie łpoczynęli/ á ku potrzebom dużnym [...] łye łkłonili. *GroicPorz* o4; Tákże Ian piętnafty/ ktory iż łie Bogá záprzał/ dużne y ċielefne rzetzy przedawał/ y nákoniec łie obieśił. *KrowObr* 38; Rozdzyał ołmy [...] o łprawach dużnych y o łey łftności *RejWiz* 107v; *RejPos* 262v; *SkarJedn* 203; tám ią zámknąwłzy/ przez okienko/ łey potrzeby dużne y ċielefne opátrował. *SkarŻyw* 237; *KochWr* 21; dla kłáwty vbodzy poddáni nie tylo do łwego ále y do łáfieckiego kośćioła o potrzeby dużne íś nie mogą. *SkarKaz* 422a.

»duszny sprzeciwnik« [szyk 4 : 1] (5): *RejPs* 192v; Za Páńfką pomoczą porážamy dużne łprzećiwniki náłze. *LubPs* Ev marg; *RejPos* 61; Rácz potłumić dużne łprzećiwniki *ArtKanc* J18v, T12v.

»stroż duszny« (1): Zgrzełzyłciem ia o moy pánie łprawco á łtrożu dużny *LubPs* hh6v.

»upad(ek) duszny« (10): prze to zbytke wielke urosły miedzy stanem tym nam ku złemu przykłádu i na koniec ku wielkiemu upadowi dusznemu i ċielesnemu. *DiarDop* 107; *OrzQuin* Z; łednáyćie nam [...] modlitwą wálzą grzechow náłzych odpufzczenie/ przygod rozlicznych oddalenie/ vpadkow dużnych vłtrzezenie *LatHar* 426; *SiebRozmyśl* B3, B3v, B4v, C, C3v, D3, D3v.

»duszne zatracenie« [w tym: pod dusznym zatraceniem (5)] [szyk 6 : 3] (9): pan bog [...] łrogo zakazał aby tego nieczynyl pod dużnym zatracenym. *SeklKat* F2v; Thák vłthawiamy/ náyduiemy/ opowiedamy/ y vtwierdzamy/ pod dużnym zátrácenim/ aby nam wízelkie łtworzenie było poddáne. *KrowObr* 34; Tákowych Bískupow wízelki tżłowiek winien pod dużnym záthrácenim łluchác/ ċíć/ wáżyć/ y żywić. *KrowObr* 126v, 86; *BiałKat* 166; [to jest] też zátrácenie dużne tego ktory nie godnie wedle Apoštoła przyłtěpuie [do św. sakramentu]. *SkarJedn* 346; *CzechEp* 30; tych miłternych łztuk/ co ie zowią *fortel* ná *fortel*, á zátráceniem dużnym páchną/ práwo náłze przyczyną nie íełt *GórnRozm* F4v; *PowodPr* 39.

»duszne zbawienie« [w tym: pod dusznym zbawieniem (15)] [szyk 48 : 23] (71): aby twé łwiętę krwi rozłánié/ niebylo nám na potępienijé/ ale na duśfne zbawienijé *OpecŻyw* 99; *RejPs* 175; A nas więc przed łię karzećie [mili kapłani] Choć łámi báráná drzećie Powiedáiąc iż imienie Przekáza duśfne zbáwienie *RejRozpr* B4; łlowo pańfkie [Wasza Miłóść]/ á zbáwienie dużne nad yne wíziłtky łwieczkie y mile rzetzy przeložil *SeklKat* A2v; prołim cie miły panie [...] zebyłmy to czynili czoby było [...] ku náłzemu dużnemu zbawieniu *SeklKat* D2, H3, S2v, Z3; *KromRozm II* a3v; *GliczKsiqż* N5 [2 r.], N6; *SeklPieś* 20v; *KrowObr* 95, 97; *OrzList* e4v; *OrzRozm* E4, II, Q2v, V3v; *BielKron* 207, 207v, 244, 250; Przez którégó/ Pan Bóg Królá Polakom dáie: wolności połpolitéy/ pokoiá/ y duśfnégó zbáwienia Korony Polłkiéy łtrzeże. *OrzQuin* Aa6, Hv; Poddáných nie vćíłkay/ podatkiem niełłdużnym/ Byś łnadź złe nie łzáfował łwym zbáwieniem dużny [!] *Prot* D3v; *GórnDworz* Aa4; *HistRzym* 96; W kwietną niedzyelę kto bágniátká nie połknął [...] to iuż duśfnego zbáwienia nie otrzymał. *RejPos* 225v, 170; Skory s ċielcow wypráwią á rzeką łelenie/ Niedbáią ták łię nam zda o dużne Zbáwienie. *BielSat* B4v [idem *BielRozm* 14v]; *HistLan* B2; *KuczbKat* 335; dużne zbáwienie To napřednieyłzy klenot v łtanu káždego *RejZwierc* 250; *BielSpr* 31v, 50; Nie podbiłci Papież gwałtem żadnego krolełtwá pod moc łwoię: [...] ále łie o ich dużne zbáwienie łtára *WujJud* 151;

RejPosWstaw [41²]v; *SkarJedn* 157; *SkarŻyw* 16; którzy fzełznaly pot swym dułznym sbawyenyem yłz temu tak yełt. *ZapKościer* 1582/28; yedno staynemy slowy pot przilzegamy swemy a pot dvlznym sbawyenyem palczye swoyę potnyawłzy Temy slowy zełznaly *ZapKościer* 1584/44v, 1584/49v, 50, 52v [3 r.], 53 [2 r.] (15); *NiemObr* 14; [dobrze uczynki] fę potrzebne do zbławienia dułznego. *ReszPrz* 37; Abyście fię w żadnych fektách/ okrom iedney powłzechney wiary/ zbławienia dułznego nie fpođziewáli *ReszPrz* 111, 74, 104; *BielSjem* 4; Kazał im miedzy włzyłtkie narody/ áby Ludzi wczyli pokuty/ powiedáiąc grzechow odpułzczenie/ wieczny żywot. y dułzne zbławienie. *ArtKanc* G16v, K18v; *BielRozm* 14; *LatHar* 614; złoto á srebro co pochodzi z źiemie/ To v nich iełt waźnieyfe niż dułzne zbławienie. *KołakSzczęśl* C2v; Te rzeczy dobre, fąc łaská y dary duchowne włzyłtkie; y cokoluek zbławieniu dułznemu należy. *WujNT* 28 marg; *SarnStat* 195, 896; *KlonWor* 47.

»zguba, potop duszny (-a)« [szyk 2 : 1] (2 : 1): *SkarJedn* 149; ktore ofiary/ ilz figurą były oney przyfzley Chryłtułowey/ ktora od wieczney zguby y potopu dułznego/ wybáwić świat y obronic [!] od śmierci wieczney/ miała *SkarŻyw* 270; o dułzách przenáfládownikow fwoich rádzić im przyłtoi/ [...] áby przyczyny z nas do fwego grzechu y dułzney zguby fwey nie mieli. *SkarŻyw* 273.

»złe duszne« (4): *ArtKanc* M16, M18, M19v; Rácz teź od śideł fzátáńfkich/ od zwiázek grzechu káźdego/ y od włzego złego dułznego y ciełefnego/ wyfwbodzić nas *LatHar* 276.

»zmazy duszne« [szyk 2 : 1] (3): Krol zmazy ciełefne/ á kapłan dułzne odpułzcza *SkarŻyw* 91, 91 marg; kápłani nówego zakonu máią moc [...] oczyściác dułzne zmazy. *WujNT* 34.

Szeregi: »(tak, nie) duszny, (i, abo, jako, teź) cielesny« [szyk 86: 18] (104): *BierRaj* 21v; Iezu ienżeś teź ony wgimię twoie niemoczy ciełefne y dułzne vzdrawiać kazał. *TarDuch* B2v; [racz bronić nas] od pilnego łtarania fprzeciwnikow náłfych tak dułfnych iako y ciełefnych kthorzy fie łtaraią vłtawicznie aby wczem podłtąpili nas. *RejPs* 192v; *SeklKat* b4, C3v, G4v, Sv, T2; Thego Swiata Doctorowie Tak dułznj/ yako czielefnij [widzisz] Iako fłá bárzo oblefznij *RejKup* q5v; włłyłtkye nyedołtátki y zakály dułfny y cyelełtny [...] ono dwoye pirwłfych ludzi na włłyłtko potomłtwo fwoye [...] włáło. *KromRozm III* A7v; *DiarDop* 107; *GliczKsiąż* L5v; przeklina boźniczę niewiernych/ żądáiąc ná nię pomłty y dułzney y ciełefney. *LubPs* Q marg, Y5v; martwemu wołkowi ludzkimi rękoma vlepionemu/ obronę dułzną y ciełefną przypifuięcie. *KrowObr* 89v; fwiece fą obroną dułzną y ciełefną/ przed ktorymi Dijabli drzą y wciekáią? *KrowObr* 89v; ktobykolwiek łtych zioł/ thego fwiátá vżywał/ áby wziął tak dułzne iáko y ciełefne zdrowie. *KrowObr* 94v, 38, 72v [3 r.], 73v, 74, 80v [2 r.] (33); *OrzQuin* B3v, Iv, L3, Z; *RejPos* 61, 82; Pan Bóg w nas czyłtość/ y ochędożność dułzną y ciełefną miłue *BiałKat* 61; ábyfmy dułzną y ciełefną czyłtość chowáli. *KuczbKat* 320; *RejZwierc* 60v; to Ciáło y tá Krew/ nietylko iełt dułznym ále teź y ciełefnym pokármem náłzym *WujJud* 252v; izbyś [...] więcej fie niebał ciełefnjch y dułznych nieprzyiáćioł *KarnNap* D3, E3; onác iełt załtěpnicá náłzá/ Matká miłóšierdzia/ y náđzieiá w nawięłfzych przygodách dułznych y ciełefnych/ do Syná fwego namilłzego. *SkarŻyw* 174, 120, 236, 271; żyčząc grzełznikowi odpornemu y niepołtułznemu/ zátráčenja tak ciełefnego/ iáko y dułznego. *CzechEp* 30; *ReszPrz* 93; *ReszHoz* 138; *ReszList* 164; *WerKaz* 294; *ArtKanc* M16, M18, M19v; Wdawanie łámeego łiebie w iáwne niebełpieczeńłtwá dułzne ábo ciełefne. *LatHar* 116, 5, 32, 47, 70, 73 (20); Chriłtus vzdrowił niemoc dułzną záraz y ciełefną. *WujNT* 152; Rołkázowác czártom/ y chorobam tak dułznym iáko y ciełefnym/ iełt rzecz z náłury

»niemoc, niezdrowie duszne(-a)« [szyk 5 : 2] (6 : 1): zli z niedostatki fweé natury/ ij dla niemocy duffné/ iako larwy beda grubij. Tym Iezus oftry bedzie/ gdy ié na wieki do piekla fkaże

OpecŻyw 190v; *TarDuch* B2v; Y mówią tak niektórzy (acz ich nie miánuię/ Abowiem ich niezdrawiu dufznemu folguię. *Prot* B2v; ludzie ym fą krewceyfy y fłabfy/ á ku dufznym niemocam to ięft grzechom fłónnieyfzy *KuczbKat* 420; *KarnNap* B; *SkarŻyw* 308; *WujNT* 152.

»Pokarm, napoj, potrawy, obżywienie, posilenie, żywność duszna(-y, -e)« [szyk 9 : 7] (10 : 1 : 2 : 1 : 1 : 1): Panie Iezu náflodífy żywot ij pokárm dnfny [!]/ racz nám odpufcitz grzechy *OpecŻyw* 21v; *KrowObr* 97v; *RejPos* 82, 95v; *KuczbKat* 410; Vbiory y potráwy dufzne. *RejZwierc* 104v *marg* [idem] Bbb2v; *WujJud* 252v; pożywanie Ciálá y Krwie Páńfkiey ięft dufzny pokarm *WujJudConf* 252, 252; *RejPosRozpr* b3; ięft chleb znákiem/ ábo pieczęcią ciálá iego [*Chrystusa*]/ ktore zá nas wydáne/ nam fie ku pożytkowi náfzemu y żywności dufzney obroćić miáło *CzechRozm* 266; kiedy chcefz tey nadoftoynieyfzey fwiátości ku twey poćiefze y pośileniu dufznemu vżjwáć/ tedy ná Pána Chríftufá [...] pámiętay *KarnNap* D4; nie fámym chlebem człowiek żyw: czego nie doynie ciáło/ dufznym fię pokármem/ [...] nágrodzi *SkarŻyw* 51; Słowo Boże ięft dufzny pokarm. *WujNT* Bbbbbbb4v; *SkarKaz* 159b.

»przybytek duszny« (1): Receptaculu^m animi corpus, [...] Ciało yęft przybytek dufzny. *Mqcz* 36b.

»rany, wrzody, trąd duszny(-e)« [szyk 8 : 1] (4 : 3 : 2): pożyteczná rzecz aby takowé okazowanie oczyszcienia trádu dufzného bywało *MurzNT Matth* 8/arg; przes známię krzyzá wrzody oddal cíelefne y dufzne *KrowObr* 162v; Dufzne wrzody/ ięfli ich tu nieuleczymy/ [...] wieczne fą. *SienLek* 42v; dzifieyfzy kápłani nie máią tey mocy vleczyć trędu dufznego *RejPos* 214v; ábyfmy [...] fwięte Boſkie Sákrámenty ktore vftáwione fą ku zbáwieniu náfzemu/ dla vzdrowienia ran dufznych częfto przyjmowáli. *KuczbKat* 300; Iáłmużná/ [...] ięft przyftoynym lekarftwem ku zleczeniu ran dufznych *KuczbKat* 420, 420 *marg*; *RejZwierc* 60v; *SkarŻyw* 88.

»rozboj, rozbojnik, złodziej duszny« [szyk 2 : 1] (1 : 1 : 1): dobry przełożony poſlubiony fwiętemu kościołowi ma záwždy czuć/ áby niedopufzczał złodzieiowi dufznemu dżiur czynić w domu *HistRzym* 93; *SkarJedn* 199; Poznał on zwodzácá y dufzny rozbojnik/ ifz ono dziećię nieládá fáték w fwych máluczkich lećiech pokazało *SkarŻyw* 371.

»śmierć duszna« (1): ktokolwiek iemu [kapłanowi] poſłufzen nie ięft/ tákowy koždy wtorego/ to ięft/ Nowého Zakónu/ práwem śmierci/ tak cíelefnéy iáko y dufznéy/ ięft winién. *OrzQuin* L3.

»uzdrowienie, oczyszczenie duszne« [szyk 3 : 2] (3 : 2): dałęs przes pomázanie tego ftworzenia otzyścienie dufzne y cíelefne. *KrowObr* 84, 80v, 84; ony Swiátości dżiwná y pewná dufznego vzdrowienia moc máią *KuczbKat* 120 *marg*, 230.

»więzienie duszne« (1): Co też włáfnie możem przywłázczyć wyęzyeniu dufznemu/ w którym bywamy prze grzech w moc czártowfká podani. *LubPs* Y5 *marg*.

»zdrowie duszne« [szyk 24 : 8] (32): *GliczKsiąż* Dv, L5v; Prośicie Bogá/ áby wam dufzne y cíelefne zdrowie [!] dał *KrowObr* 72v; ktorzyby [...] mieli proſić Bogá przodkiem o zdrowie dufzne/ to ięft/ o odpufztzenie grzechow *KrowObr* 72v, 56v, 71v, 72v, 73v, 74 (18); dał im niektore przywileie/ opátruiąc zdrowie ich dufzne y cíelefne. *SkarŻyw* 271; wfzyftek fwiát wftep fobie vczyńił do przywrocenia y záchowánia zdrowia dufznego *LatHar* 477, 5, 47, 224, 426, 534, 631, 648; Dufzne zdrowie w przod opátrzyć mamy. *WujNT* 132 *marg*, 212, Dddddd.

2. *Dotyczy psychicznego, wewnętrznego życia człowieka [smysł wewnętrzny, duszny – sensus mentis Cn]* (73) : po ruchaniu ciała, dufzna też łprowa może być poznana. *GlabGad* P7v; *SeklKat* L4v, Q3; *BielKom* E6v; *LubPs* R4; *KrowObr* 238; SZoła rzecz która też ku zdrowiu należy/ iefćci vmierzenie przygod Dufznych/ których mąceice łą czterzy/ Wefele/ Boiaźń/ Gniew a žal. *SienLek* 13v, 2, 13v; *KuczbKat* 425.

W przeciwstawieniach (5): »duszny ... cielesny« (4): krzyż iefť dwoiaki/ ieden iefť cielesny á drugi dufzny *KrowObr* 237v, 196v; *GórnDworz* Mm5; *RejPos* 130v.

»duszny ... przyrodzony« (1): gdy łła duszna pocźnie praczować tedy łła przyrodzona ma pokoy takież załię. *GlabGad* K5.

Wyrażenia: »boleść, troska, trapienie, udręczenie, frasunki a dolegliwości duszne(-a)« [szyk 4 : 2] (2 : 1 : 1 : 1 : 1): *TarDuch* C5v; wśzakoż yednák nas Pan w thych boleściách dufznych y cielesnych nie przebaczy *LubPs* Y5 marg; Lepłła iefť garztká z odpoczynieniem/ niżli pełne obyedwie ręce z pracą y z vdręczeniem duśnym myłli [*cum labore, et afflictione animi*]. *Leop Eccle* 4/6; to wolno rozumieć/ [...] y o fráfunkach á dolegliwościach dufznych iego: od których on prózen niebył. *BiałKat* 91v; ná wieki wiekow/ od wśzelkiey trołki dufzney/ [...] wybráni Boży wolnemi będą *LatHar* 681; Toć iefť dufzne trapienie y wñętrzna kátownia: Y w piekle wielomękim łnadź iey niemáľz rownia. *KlonWor* 37.

»piękność duszna« (2): tákowey cudności [*ciała*] ina przyczyná nie iefťh/ iedno piękność dufzna: á táż iefť iftotną dobrocią *GórnDworz* L16v, Mm2.

»pociecha duszna« (2): obfitołci zlez ij pociechę duśną nad twoie domnimanijé będziełs miał. *OpecŻyw* 30; *PowodPr* 86.

»siła, moc duszna; władze duszne« (5 : 1; 1): *GlabGad* C5, K5; *KromRozm III* B; Obroćmyłz tedy myłli wśzytki/ y siły dufzne náłze/ ku they naiświětłzey łwiatłości *GórnDworz* Mm6; Ktore ciáło dołkonáłe potym do łłufznego wzrołtu/ y z łtrony władzy dufznych bráło pomnożenie *NiemObr* 144; W rozmyślániu trzy siły dufzne zábáwić łię máią *LatHar* 662 marg; *WujNT* 237.

»umysł duszny« (1): Conceptus mentis vmysl dussny *BartBydg* 33.

»duszne wesele« [szyk 2 : 1] (3): *LubPs* D marg; Tákowa wiára komu bywa daná/ bywa mu tefz/ dane dufzne wefele/ pokoy ná łumnieniu *KrowObr* 45v; A w wśzytkich iednáka ćierpliwość y dufzne łię wefele pokazowáło *SkarŻyw* 441.

»wiatrowie duszni« [*prawdopodobnie tzw. „duchy serdeczne” lub „duchy rozumne” według dawnych pojęć medycznych (cf DUCH 4.b.β.)*] (1): gdy głowa bywa ku ziemi zchylona tedy łie komorka pamięci odtwarza á wiatrowie dufzni tam wchodząc pamięć poruľzaią. *GlabGad* B3.

»duszne zmysły« (1): [*światłości prawdziwego wyrozumienia*] wśzytki dufzne zmysły y żądze służyły/ áby práwemu rozumowi posłufzne były. *BibRadz* I 1v marg.

»złość duszna« (1):aby thak ktho vmie po nich [*znamionach na twarzy i postawie człowieka*] łie znamionował á obaczał dobroć albo złoć dufzną. *GlabGad* L8.

»duszna żyła« (1): Pogáńłcy mędrscy zwáli go [*gniew*] potrzebnie náturze náłzey dánym. Y oycowie náłzy łwięći/ zowią go dufzną żyłą. (marg) Ludzie bez gniewu niełpráwni do wykonánia. (–) *SkarKaz* 313b.

Szeregi: »(nie tylko, tak) duszny (ale i, jako) i cielesny« [szyk 11 : 6] (17): *BielŻyw* 103; *SeklKat* E2v; *RejKup* Qv; Bog grzechu moiego niełkárał káźnią cielesną ale dułną/ to iełt wftawiczną zakamionałością. *MurzHist* Pv, E; *KromRozm III* B, B3; *LubPs* X4, Y5, ff3 *marg*; *OrzRozm* E2v; *SienLek* 1v; *RejZwierc* 134v; *RejPosWstaw* [110²]; rácz mi łáfkę twoię pokázác/ y porátowác mię w káždych łmutkách y przeciwnościách moich/ ták cielesnych iáko y dułnych: á rácz mię obełłác poćiefzeniem w káždy čás wtrapienia mego. *LatHar* 295, 286; *WujNT* 237.

»umysłu albo duszny« (2): náłzá myłł gdy pociechę czuie/ Tedy fie łpołu s ciáłem w rołkołzy ráduie. (*marg*) Rádość vmyłłu/ álbo dułzna. (–) *RejWiz* 115v *marg* [*idem*] Dd2.

W przen (21) : Słowo iełt zdraycza rozumu/ á ięzik płodzi łłowa człowiecze/ głós iełt tłumacz dułzny *BielŻyw* 137.

Wyrażenia: »obrzezanie duszne« (1): obrzezanie cielesne/ było znákyem obrzezania dułznego/ ktore fie dziać miáło ná łercach á ná vmyłłech náłzych. *RejPos* 34.

»oczy (a. oko) duszne« (12): *OpecŻyw* 34v; *MurzHist* Pv; [*Boga*] cielesnymi otzyma niewidzićie/ ábyście pátrzyli nań otzymá dułnymi do niebá/ przeto tełz lud ná tho odpowiedáł [!]/ mamy łercá ku Pánu Bogu. *KrowObr* 196v, 57; *GórnDworz* Mm5; *RejPos* 130v, 209 *marg* [2 r.], 211v, 336v; A iłz on rzekł: To iełt ciáło moie: nic wtym nie wátpmy/ ále wierzmy/ á oczymá dułnymi ná to pátrzmy. *SkarŻyw* 91; ábyś do onych czterech przereczonych modlitwy S. pożytkow myśłá y chęciá zmierzał: y áby oko twoie dułne/ bielmem iákim niełzczerości z Pánem Bogiem nie záchodziło *LatHar* +11.

»słuch duszny« (1): áby káždy z was vkorzonym łercem Páná Bogá prosił/ áby od niego oddalił ono obciáżenie wzroku y łłuchu dułnego/ ktore [...] przepułzczác zwykł ná tych/ ktorzy vporowi łwemu [...] á áffektom/ niželi głółowi iego więcej dogadzáią. *PowodPr* 6.

»ślepotą duszną« [szyk 4 : 1] (5): zkaráł ie łłepothá dułną y cielesną [...] niedáł im rozumieć łłowa łwego *SeklKat* E2v, E2v, K4v; czemu káždy łię łnádnie przypátrzyć może/ kto łłepotą dułną od Bogá pokárány nie iełt. *NiemObr* 88, 162.

»usta duszne« (1): Będá fie radowác wfta moię (dułne) gdy ciebie będę chwalił *WróbŻołt* Y5.

3. Wewnętrzny, duchowy; nadprzyrodzony (4) : Bog iełt duch/ y dułnych łpraw tełz pátrzy. *RejPos* 181 *marg*; z wnątrzne one dułne á łtáteczne dáry/ Nie mogą mieć z z wierchnemi wági áni miáry. *KołakCath* C3.

Zwrot: »czynić dzielności duszne« (1): vmárłe ciáło proroká/ czyniło dzielności dułne: łamo vmárłe było/ á drugie^{mu} vmárłe^{mu} żywót dáło. *SkarŻyw* 279.

Wyrażenia w funkcji przysłówka: »dusznym obyczajem« (1): dułnym obyczáiem pan Bóg nas z grzechu odradza/ oczyścia/ y poświęca *BiałKat* 238v.

4. Zmysłowy, cielesny, związany z życiem fizycznym człowieka; animalis *Vulg*, *PolAnt* (5) : czynili to włzytko z opilltwa mądrości łwieckiey/ ktorą teraz zowá/ nadobnym łłowkiem/ Filozofiá. Lecł iákub ł. káp. 3 v 15. zowie iá łiemłką dułną y Dyabelłką mądrościá *CzechEp* 232.

Wyrażenie: »duszny człowiek« (1): Dułzny łepak człowiek [*animalis autem homo PolAnt*] nie przyimuie co (iełt) duchá Bożego. *BudNT* 1.Cor 2/14.

a. Żywotny; odnoszący się do sił żywotnych, zdrowia i życia fizycznego człowieka (3) :

Wyrażenia: »siły duszne« (1): Yáko w myełcye/ woyłłce/ kroleſtwye/ doſtoyeńſtwá y vrzędy/ w domu goſpodarz/ [...] w čyele łuche żyły/ dech/ ſiły duſłne/ ożywyájąca/ ruchájąca/ y czuyáca/ ktore yákoby vrzędnicy włłyłtkye członki káždy łwym oľobliwym obyczáyem rucháją y łprawuyá. *KromRozm III F8.*

»ſłaboſci duszne« (1): [*pożytki Sakramentu Ostatniego Namaszczenia*] Więc vlzenia tych oľobliwie trzech rzeczy/ ktore ná chorego poſpolicie przypadáią: łłaboſci duſłney/ łmutku y łtruchłáłoſci/ [...] Nákoniec odpufzczenie grzechow *LatHar 648.*

»duszne zdrowie« (1): PRzeſłáduie/ PANie/ nieprzyiaćiel duſzę moię/ poniża ná ziemi duſzne zdrowie moie [*bibl. Ps 142/3*] *LatHar 609.*

Cf **BEZDUSZNY**

IM